

Guide

för lackföretagets arbetsmiljöarbete

**Motorbranschens Arbetsgivareförbund
Svenska Målareförbundet**

Stockholm, november 2016
© Transportföretagen, Svenska Målareförbundet

Lackföretagets arbetsmiljöarbete

Lackerare som trivs och är engagerade gör ett bättre arbete. En god arbetsmiljö ökar förutsättningarna för högre produktivitet och även nöjda kunder. En god arbetsmiljö, oavsett företagets storlek, förutsätter därför ett systematiskt arbetsmiljöarbete.

En god arbetsmiljö underlättar även rekryteringen av unga kompetenta arbetstagare till företaget.

För att förenkla arbetsmiljöarbetet för arbetsgivare och arbetstagare tog vi 2004 fram en kortfattad och lättförståelig guide, som vi nu har uppdaterat.

Den innehåller information, råd och tips om hur man skapar en god, sund och säker arbetsmiljö.

Denna guide kommer kontinuerligt att uppdateras vid lagändringar som berör lackbranschen eller om exempelvis nya forskningsresultat delges parterna.

Ytterligare fakta och information om arbetsmiljö inom lackering kan fås via Arbetsmiljöverket, av.se, och Prevent, prevent.se.

Stockholm, november 2016

Ari Kirvesniemi
Motorbranschens Arbetsgivareförbund

Stefan Cedermark
Svenska Målareförbundet

Innehållsförteckning

Systematiskt arbetsmiljöarbete _____	5
Organisering av arbetsmiljöarbetet _____	6
Tillbud och olycksfall _____	7
Trivselfaktorer _____	8
Stresshantering _____	8
Rehabilitering och arbetsanpassning _____	8
Kemiska arbetsmiljörisiker _____	9
Medicinska kontroller _____	10
Företagshälsovård _____	10
Arbetsutrustning och hjälpmedel _____	11
Personlig skyddsutrustning _____	12
Risker för brand och explosion _____	13
Arbetsställningar och tunga lyft _____	14
Personalutrymmen _____	15
Ensamarbete och risker _____	15
Minderåriga _____	16
Första hjälpen och krisstöd _____	16
Introduktion av nyanställda _____	16
Samordningsansvar _____	17

Bilagor

Anpassad hälsoundersökning – Lackerare _____	18-19
Tillbudsblankett _____	20-21
Isocyanater – Kall hantering _____	22
Isocyanater – Heta arbeten _____	23

Systematiskt arbetsmiljöarbete

Alla arbetsgivare är enligt lag skyldiga att se till att miljön på arbetsplatsen är sund och säker samt att minimera risken för olyckor. Det handlar om att planera, leda och kontrollera verksamheten, d.v.s. att systematisera arbetsmiljöarbetet för att få en arbetsplats som är så trygg och säker som möjligt.

För att arbetet ska fungera är det viktigt att ansvariga chefer är medvetna om att arbetsmiljöarbetet ingår som en del i deras ansvar för verksamheten.

För ett lackföretag innebär detta att

1. konstatera hur arbetsmiljön ser ut,
2. bestämma sig för hur den ska se ut,
3. tänka ut vad som behövs/krävs för att åstadkomma detta,
4. genomföra eller bestämma när det ska genomföras och
5. kontrollera om det lyckats och på nytt konstatera hur arbetsmiljön ser ut.

För chefer/arbetsledare gäller att

- ha generella kunskaper om vilka arbetsmiljöregler som gäller för verksamheten
- ta ansvar för sina arbetstagare och ge dem möjlighet att påverka sin arbetssituation
- ha generella kunskaper om vilka arbetsförhållanden arbetstagarna har, ta reda på vilka risker de kan utsättas för samt vilka åtgärder som behövs för att minimera dessa risker
- se till att skriftliga instruktioner finns till hands vid arbetsuppgifter där allvarliga risker kan förekomma
- se till att endast arbetstagare som har fått tillräckliga instruktioner får tillträde till områden där det finns en påtaglig risk för ohälsa eller olycksfall
- årligen se över företagets systematiska arbetsmiljöarbete.

För skyddsombud gäller att

- företräda och aktivera arbetstagarna i arbetsmiljö-/skyddsfrågor
- bevaka att arbetsgivaren uppfyller kraven på systematiskt arbetsmiljöarbete
- delta vid planering av lokaler, arbetsprocesser och metoder som kan påverka arbetstagarnas arbetsmiljö
- påpeka brister och föreslå åtgärder till arbetsgivaren.

För arbetstagare gäller att

- medverka till en så god arbetsmiljö som möjligt genom att följa föreskrifter och interna regler samt använda skyddsanordningar eller personlig skyddsutrustning där så bestämts
- påpeka brister till arbetsgivaren
- underrätta närmaste chef eller skyddsombud vid fara för liv eller hälsa.

Enligt arbetsmiljölagen ska alla arbetstagare ha tillgång till de arbetsmiljöregler som gäller. På Arbetsmiljöverkets hemsida – av.se – finns alla arbetsmiljöregler lätt tillgängliga.

Organisering av arbetsmiljöarbetet

Hur det systematiska arbetsmiljöarbetet planläggs varierar beroende på hur stort företaget är. Finns det en skyddskommitté är den en naturlig initiativtagare till arbetsmiljöarbetet.

För mindre lackföretag som inte har en skyddskommitté rekommenderas en modell där arbetsmiljöfrågorna behandlas på samma sätt som andra gemensamma frågor. Detta innebär att arbetsmiljöfrågorna tas upp vid till exempel vecko- eller månadmöten. För att undvika missförstånd om vad som har bestämts är det en fördel om dessa möten protokollförs.

Dokumentera arbetsmiljöarbetet

För alla företag och verksamheter, oavsett storlek, gäller att ”riskbedömningar”, ”instruktioner vid allvarliga risker” samt ”handlingsplaner” är skriftliga.

För företag som har 10 anställda eller fler ska även arbetsmiljöpolicy, rutiner, samt ansvar- och uppgiftsfördelning vara skriftliga.

Riskbedömning

Som underlag till företagets handlingsplan ska det göras en riskbedömning. I den ska ingå identifiering, värdering och prioritering av de arbetsmiljörisiker som kan finnas i företaget. Checklistor är ett bra hjälpmedel vid regelbundna skyddsronder och genomgångar.

På ett lackföretag förekommer flera arbetsmoment där en riskbedömning behöver göras. Som till exempel vid lackering, plastreparationer, slipning, spackling och blästring.

Notera att det är arbetsgivaren som ansvarar för att riskbedömning genomförs.

Handlingsplan

Den första handlingsplanen upprättas utifrån en granskning av företagets arbetsmiljö. Granskningen kan föregås av en skydds rond som genomförts med en anpassad checklista. Av handlingsplanen ska bland annat framgå vilka konkreta åtgärder man avser att göra samt vem som ansvarar för genomförandet.

Utredning av skador och tillbud

Arbetsgivaren ansvarar för att inträffade skador och allvarliga tillbud utreds och, där det behövs, dokumenteras. Syftet med detta är att man enkelt kan upptäcka om det finns något mönster i dessa inträffade skador och tillbud, och på så sätt om man kan genomföra åtgärder för att undvika att det inträffar igen. Se även avsnittet om ”Tillbud och olycksfall”!

Arbetsmiljöpolicy

Det är viktigt att företaget har en policy för sitt arbetsmiljöarbete.

Av policyn ska det framgå vilka ambitioner företaget har avseende arbetsmiljö kvalitet samt hur denna ska uppnås och användas.

Det bör också framgå hur man från ledningen har tänkt sig den interna arbetsfördelningen och vem som ansvarar för arbetsmiljön på företaget.

Externa resurser

Det mesta av det systematiska arbetsmiljöarbetet klarar lackföretaget på egen hand. Om företaget konstaterar att det finns brister i arbetsmiljön kan det vara värdefullt att kontakta någon utomstående arbetsmiljöexpert, t.ex. företagshälsovården.

Arbetsmiljöverkets inspektioner av arbetsplatser

Arbetsmiljöverket har med stöd av arbetsmiljölagen rätt att besöka arbetsplatser i syfte att kontrollera att gällande arbetsmiljöregler efterlevs. Vanligen anmäls ett besök hos ett företag i förväg genom telefonsamtal eller brev.

Vid besöket kan en eller flera inspektörer närvara. Skyddsombudet eller annan företrädare för personalen brukar delta vid inspektionen. I anslutning till inspektionen redogör inspektören för sin uppfattning om arbetsmiljön och de eventuella brister som observerats. Om brister upptäcks kommer dessa att beskrivas i ett skriftligt inspektionsmeddelande som skickas till företaget.

Tillbud och olycksfall

Arbetsgivaren måste naturligtvis verka för att det inte inträffar några allvarliga tillbud eller olycksfall på arbetsplatsen.

Ett tillbud är en händelse, som under andra förhållanden kunde ha skadat människor, miljön, material eller orsakat produktionsförlust.

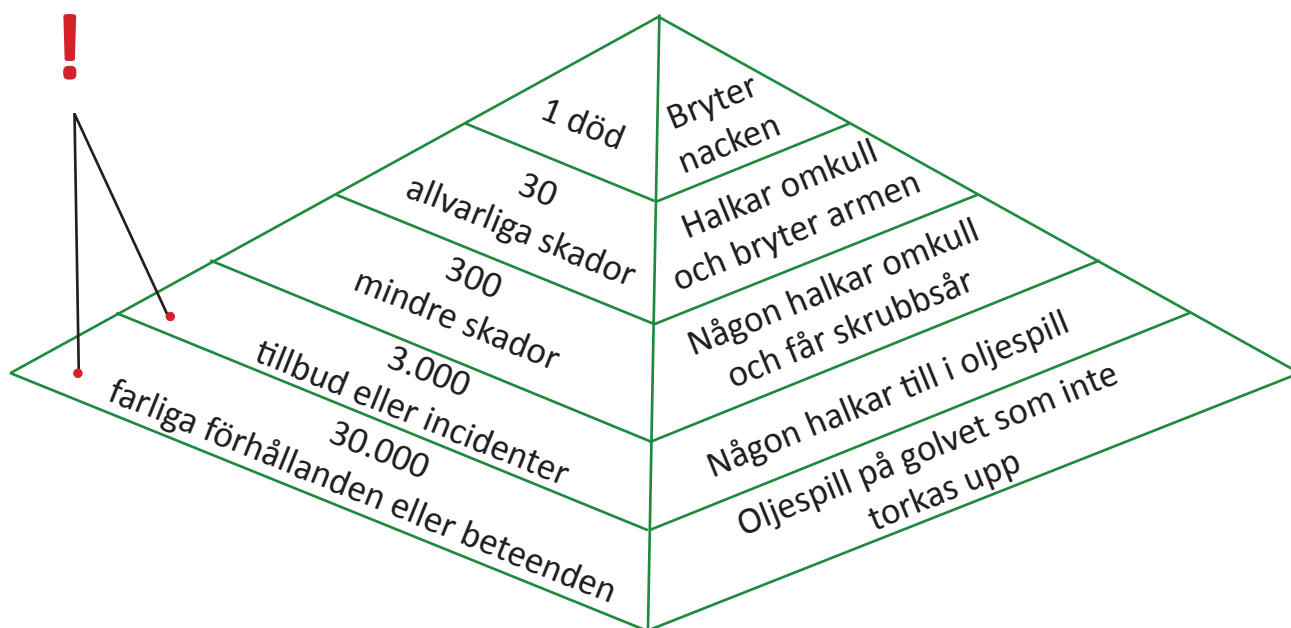
Allvarliga tillbud eller olyckor ska rapporteras till Arbetsmiljöverket utan dröjsmål.

Det kan vara svårt att avgöra om ett olycksfall kan leda till en framtida arbetsskada, varför det är extra viktigt att Försäkringskassan får anmälan om olycksfall så tidigt som möjligt.

Arbetsmiljöverkets och Försäkringskassans formulär för anmälan om allvarliga olyckor, allvarliga tillbud och arbetsskada hittar du på anmalarbetsskada.se.

Figuren nedan visar att bakom ett olycksfall döljer sig ofta ett stort antal tillbud.

Det är viktigt att arbetsgivaren därför uppmärksammar, dokumenterar och försöker åtgärda dessa farliga förhållanden, beteenden och incidenter, innan det inträffar något olycksfall. En svårighet med rapporteringen kan vara att det upplevs ta alltför lång tid att fylla i en tillbudsblankett. Exempel på utformning av en enkel tillbudsblankett finns på sid 20-21.

Trivselsefaktorer

Den fysiska arbetsmiljön är naturligtvis mycket viktig när man talar om en god arbetsmiljö. För den enskilde arbetstagaren är även den psykosociala miljön mycket viktig och avgörande för om arbetstagaren trivs på sitt arbete.

En öppen och förtroendefull kommunikation mellan arbetsledare och arbetstagare är av stor betydelse, liksom ömsesidig respekt och att man känner tillit för varandras yrkesutövning.

För att alla arbetstagare ska känna att de har en rimlig arbetsbelastning efter sina egna förutsättningar är det en klar fördel om samtliga arbetstagare är delaktiga vid planeringen av det egna arbetet.

Ett konstruktivt sätt att tillvarata idéer för en trivsamt arbetsplats är att ha regelbundna möten där synpunkter och idéer kan framföras och diskuteras. Man kan exempelvis ha frukost- eller lunchmöten en gång per vecka, för att under avspända former diskutera hur arbetsuppgifterna ska utföras.

En annan ofta underskattad faktor för trivselen på arbetsplatsen är att ge varandra uppskattning för ett väl utfört arbete.

En negativ påverkan på trivselen är när arbetstagare upplever att de utsätts för kränkande särbehandling (mobbing), d v s i form av olika klandervärda beteenden och handlingar som riktas mot en eller flera arbetstagare, av andra arbetstagare såväl som av arbetsgivaren. Det är av största vikt att arbetsgivare tydligt markerar att kränkande särbehandling ej accepteras på arbetsplatsen, att det finns rutiner för vad som ska göras om detta uppstår och därmed även hur och var de utsatta snabbt kan få hjälp.

Stresshantering

En alltför hög arbetsbelastning kan leda till oönskad stress vilket i sin tur kan leda till såväl fysiska som psykiska besvär. Några enkla åtgärder för att minska oönskad stress kan vara:

- Att arbetsgivaren tillsammans med arbetstagarna försöker kartlägga vilka stresskällor som finns i verksamheten och därefter utarbetar en handlingsplan för att, så långt det är möjligt, minimera dessa stressmoment.
- Alla på företaget har en enklare arbetsbeskrivning där det framgår vilka arbetsuppgifter man har. Med arbetsbeskrivningen som utgångspunkt är det sedan lätt för arbetsgivaren att stämma av med arbetstagaren, förslagsvis 1-2 gånger per år, om arbetsbelastningen är anpassad efter arbetstagarens förutsättningar.
- Försöka styra arbetsbelastningen, via boknings-system, så att den blir mer jämt fördelad över arbetsveckan.
- Ha regelbundna fikapauser på arbetsplatsen, där chefer och arbetstagare kan träffas.
- Chefer och arbetsledare föregår med gott exempel.

Rehabilitering och arbetsanpassning

Arbetsgivaren ska utreda och klargöra behoven av den anställdes rehabilitering och möjligheter till återgång i arbete hos arbetsgivaren. Åtgärderna ska vara meningsfulla och relevanta. Gällande lagar anger att arbetstagaren, i mån av förmåga, ska medverka i sin egen rehabilitering.

Ett bra samarbete mellan den anställda och arbetsgivaren är grunden för en lyckad rehabilitering.

Det lönar sig att agera så tidigt som möjligt. Ju längre tid en anställd är sjukskriven, desto svårare kan det vara att komma tillbaka till sitt ordinarie arbete.

Tänk på att företagshälsovården är en god resurs att ta hjälp från.

Kemiska arbetsmiljörisker

De kemiska produkter som utgör de största hälsoriskerna i ett lackföretag är härdplaster och särskilt då allergiframkallande isocyanater, samt organiska lösningsmedel.

Till varje kemisk produkt som köps in ska ett säkerhetsdatablad följa med. Detta blad ska vara skrivet på svenska och innehålla uppgifter bl.a. om vilka ämnen produkten är sammansatt av, vilka farliga egenskaper den kan ha och hur man bäst skyddar sig vid hantering av produkten. Notera att om informationen i säkerhetsdatabladet är äldre än tre år, så bör man kontakta företaget som tillverkar produkten för information om eventuella uppdateringar.

Vid arbete med härdplaster/isocyanater (allergi-framkallande kemiska produkter) ska arbetstagaren genomgå utbildning för arbetsuppgifterna. Utbildning krävs även för den som leder detta arbete.

Se även nästa avsnitt medicinska kontroller!

Härdplaster

Härdplaster är samlingsnamnet för epoxi-, ester-, uretan-, akrylat-, cyanoakrylat-, amino- och fenolplaster och kan enklast beskrivas som att de består av 2 delar – härdare och bas. Generellt kan sägas att färdigtillverkade härdplaster inte innebär några hälsorisker vid normal användning. Många ämnen som används för framställning av härdplaster kan emellertid vara mycket reaktiva. Sålunda kan vissa hartser, t.ex. epoxi-, fenol- och akrylathartser, framkalla starka hudallergiska effekter. Bland härdarna finns också många föreningar, som kan ge upphov till hudallergier. Dessutom kan många av härdarna även ge upphov till irritationer på huden och i ögonen. Även kroniska effekter som cancer och skador på cellernas genetiska material kan i extrema fall uppkomma.

Isocyanater

Isocyanat är en härdplastkomponent som bl.a. förekommer som härdare i billacker och lim. Efter härdningen bildas polyuretanplast, så kallad PUR-plast. Isocyanater kan vid mycket låga halter ge överkänslighet i andningsvägarna, påverka lungfunktionen och i vissa fall utveckla astma.

I en lackverkstad förekommer isocyanater främst vid lackering och limning, så kallad ”kall hantering”, se vidare på sid 22.

Vid stark upphettning (d v s mer än 150° C) av härdplaster och vissa härdplastkomponenter samt av blockerade isocyanater bildas rök med hälsofarliga sönderfallsprodukter. Om denna rök inandas kan det medföra allvarliga hälsorisker. Så kallade ”heta arbeten”, se vidare på sid 23.

Utbildning och kunskaper för arbete med härdplaster och isocyanater (allergiframkallande kemiska produkter)

Ur gällande föreskrifter för kemiska arbetsmiljörisker framgår att ”Utbildning krävs för att leda eller aktivt sysselsättas i ett arbete som kan innebära exponering för farliga kemiska produkter.”. Utbildningen för de som leder eller aktivt sysselsätts i arbete ska kunna styrkas genom ett högst fem år gammalt utbildningsintyg.

Notera att dokumenterade utbildningsintyg ska kunna visas upp efter förfrågan av Arbetsmiljöverket.

Arbetsmiljö- och utbildningsorganisationen Prevent är en av flera som kan tillhandahålla denna typ av utbildning.

Organiska lösningsmedel

Gemensamt för alla lösningsmedel är att de kan användas för att lösa fett. Därför är de mycket användbara. Samtidigt kan de vara hälsofarliga om man handskas felaktigt med dem. Thinner och lacknafta är exempel på organiska lösningsmedel. Ett annat exempel är styren, ett ämne som ingår i polyesterplast samt spackel.

Förklaringen till att lösningsmedel kan vara hälsofarliga är människokroppens uppbyggnad. Kroppens organ är uppbyggda av olika celltyper. Hjärnan, levern och njurarna är exempel på organ som är uppbyggda av fettceller. Dessa kan särskilt lätt ta upp fettlösliga lösningsmedel med skadlig påverkan.

Långvarig exponering av lösningsmedel kan ge obotliga nervskador. Lösningsmedel löser även vårt naturliga skyddande hudfett vilket kan resultera i torr spröd hud och därmed även ge upphov till besvärliga sår och infektioner.

Arbetsgivare och arbetstagare bör tillsammans gå igenom den information som finns om de kemiska produkter som används på företaget (se bland annat produkternas säkerhetsdatablad) och om det är möjligt byta till produkter som är bättre ur hälso- och miljösynpunkt.

Vid denna genomgång kan man med fördel ta hjälp från exempelvis företagshälsovården.

Medicinska kontroller

I ett lackföretag hanteras hårdplastprodukter såsom t.ex. lacker, plaster och lim. Dessa produkter kan ge allvarliga hälsoeffekter i form av andningsbesvär och i svåra fall astma samt hudbesvär.

Arbetsgivaren ska se till att arbetstagare som kan komma i kontakt med hårdplastprodukter får genomgå en utökad medicinsk kontroll innan arbete påbörjas. Denna kontroll regleras i föreskrifter om ”Medicinska kontroller i arbetslivet”.

Den första medicinska kontrollen utförs innan arbete med isocyanater/hårdplaster påbörjas. Därefter genomförs en kontroll 6 månader efter påbörjat arbete och sedan vart annat år. Läkare ska efter genomförd undersökning förse arbetstagaren med ett tjänstbarhetsintyg, att denne kan fortsätta sitt arbete vid lackföretaget. Detta intyg fungerar även som ett ”kvitto” på att arbetsgivaren har tagit ansvar för att berörda arbetstagare genomgått medicinsk kontroll. Blanketten ”Anpassad hälsoundersökning – lackerare” hittar du på sid 18-19.

Notera att dokumenterade tjänstbarhetsintyg ska kunna visas upp av arbetsgivaren efter förfrågan av Arbetsmiljöverket

För att ta reda på om en produkt innehåller isocyanater, kan man studera produktens säkerhetsdatablad. Man kan också få hjälp av arbetsmiljöexperter, från t ex företagshälsovården.

Kravet på att ordna med medicinsk kontroll är oftast förenat med krav på en tjänstbarhetsbedömning. Utan intyg från läkare om tjänstbarhet får man som arbetsgivare inte sysselsätta anställda i arbete som kräver tjänstbarhetsbedömning.

Företagshälsovård

Det finns många fördelar med att vara ansluten till företagshälsovård. Förutom att vara behjälplig vid medicinska kontroller kan företagshälsovården även anlitas i rehabiliteringsärenden samt för rådgivning och förebyggande åtgärder inom arbetsmiljöområdet.

Företagshälsovården kan med fördel även medverka i företagets sjukskrivningsprocess, till exempel som företagets hänvisningsläkare och vid utfärdandet av förstadagsintyg.

Den kan även fungera som samtalspartner med/ mot Försäkringskassan och primärvården i till exempel rehabiliteringsfrågor samt i alkohol- och drogförebyggande arbete.

I företagets avtal med leverantör av företagshälsovård rekommenderas anpassad hälsoundersökning minst vartannat år, lagstadgade medicinska kontroller för hårdplastarbete och möjligheter till snabb rådgivning som miniminivå. I avtalet ska det framgå att företagshälsovården kan tillhandahålla kompetens som kan identifiera och beskriva sambanden mellan ohälsa, arbetsmiljö, organisation och produktivitet.

Arbetsmiljöorganisationen Prevent har utarbetat ett web-verktyg, ”Interaktiv behovsanalys”, som underlättar för företaget att bli en bättre beställare av företagshälsovårdens tjänster. Web-verktyget finns på prevent.se.

Att vara ansluten till företagshälsovård är frivilligt. Vi rekommenderar alla lackföretag att vara anslutna.

Arbetsutrustning och hjälpmedel

Det krävs bra redskap och hjälpmedel för att ett arbete ska kunna utföras så effektivt och säkert som möjligt.

Användandet av handverktyg och sprututrustning är ofta traditionsbundet. Som arbetstagare använder man den utrustning som finns på företaget utan att ifrågasätta om den passar eller inte. Arbetsgivare kan i sin tur ofta ha kontakt med en speciell leverantör vilket kan innebära att han eller hon missar nya produkter och innovationer.

Användandet av hjälpmedel varierar från företag till företag, men även från arbetstagare till arbetstagare. För att minimera onödiga påfrestningar i rygg, axlar och nacke är det därför nödvändigt att varje arbetstagare försöker, så långt det bara är möjligt, arbeta i en bekväm arbetsställning.

Handverktyg

Det vanligaste symptomet på en vibrationsskada är s.k. vita fingrar, vilket kan uppstå till följd av att blodcirkulationen i och under huden störs. Vita fingrar yttrar sig som blekhet och nedsatt känsel. Dessa besvär kan orsakas av handverktyg, särskilt om de är av äldre årgång. Är skadan lindrig kan man räkna med att den går tillbaka snabbt. Rökning och snusning ökar risken för störningar i blodcirkulationen och därmed också risken att drabbas av vita fingrar.

Vid arbete med handhållna vibrerande verktyg ska arbetsgivaren erbjuda hälsokontroll om insatsvärdet (2.5m/s^2) överskrids.

Lyfthjälpmedel

Lyftanordningar används i allt större utsträckning på verkstäderna. Vid kortvariga arbetsmoment riskerar dessa att rationaliseras bort vilket är olyckligt då just de korta momenten kan innebära betydande skaderisk i samband med ryggvridning.

Stegar och bockar används ofta i samband med buss- och lastbilslackering. Ibland är detta oundvikligt, men användandet av stege bör minimeras till förmån för ministällningar som är betydligt bättre och säkrare.

Notera särskilt att arbetsgivare som använder en besiktningspliktig lyftanordning eller andra tekniska anordningar ska kunna visa upp senaste besiktningsintyg för dessa, efter förfrågan från Arbetsmiljöverket.

Truck

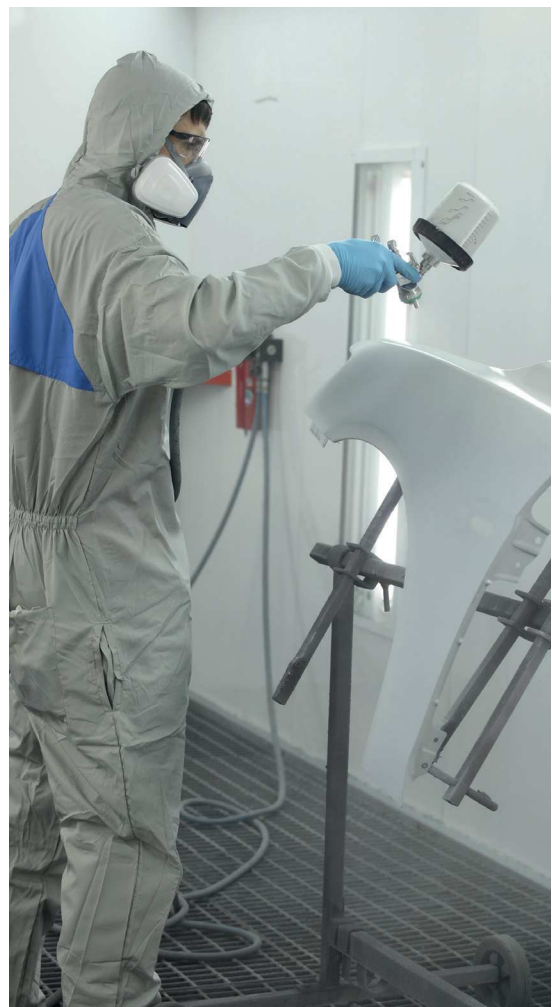
Arbetstagare eller inhyrd arbetskraft som ska använda truck/-ar på företaget, ska ha dokumenterade praktiska

och teoretiska kunskaper för en säker användning av truck. För att få framföra truck ska man ha ett tillstånd, utfärdat av arbetsgivaren, som visar att man besitter dessa kunskaper samt att man bedöms lämplig för arbetet.

Notera att skriftligt tillstånd från arbetsgivare/ inhyrare ska kunna visas upp, efter förfrågan från Arbetsmiljöverket, annars riskerar arbetsgivaren en sanktionsavgift.

För att ditt arbete skall kunna utföras så effektivt och säkert som möjligt, tänk på:

- Att arbeta i en så bekväm arbetsställning som möjligt, undvik arbete ovan axelhöjd.
- Använda handverktyg med fullgod vibrationsdämpning.
- Ta korta pauser ofta vid påfrestande arbeten, stretcha vid behov.

Personlig skyddsutrustning

En personlig skyddsutrustning är inte bara skyddsmask och andra typer av andningsskydd. Här ingår också skyddsskor, skyddshandskar, skyddskläder, skyddsglasögon och hörselskydd.

Personlig skyddsutrustning kan inte helt ersätta annan skyddsutrustning, som t ex användandet av punktutsug eller inkapsling av föroreningskällor.

Andningsskydd

Vilket andningsskydd som ska användas beror på hur mycket damm, vilka kemiska ämnen och vilka halter av dessa ämnen man utsätts för. Tryckluftsmatad andningsapparat rekommenderas vid arbete i lackbox, vid plastarbete och vid målning med isocyanathaltiga färger. Det kan vara en fördel att använda tryckluftapparat även vid andra arbeten eftersom den är lättare att andas i än t.ex. en filtermask.

Vid måttliga föroreningshalter är ofta en filtermask tillräcklig. Masken ska ha bra passform. Har man skägg är det svårt att få masken att sluta tätt mot ansiktet, risken för inläckage ökar och skyddet kan därför försämrats påtagligt. Vi rekommenderar fläktmatad filtermask.

Vid val av rätt andningsskydd till olika arbetsuppgifter kan man med fördel ta råd av sin leverantör, sin företagshälsovård eller sitt förbunds arbetsmiljöhandläggare.

Hörselskydd

Hörselskydd som används tillsammans med andningsskydd ska vara utformade så att andningsskyddet inte försämrar effekten på hörselskyddet och vice versa. Öronproppar kan ibland vara det enda alternativet tillsammans med andningsskydd.

Ögonskydd

Upptappning och spädning av färg, rengöring av utrustning och vid sprutmålning är exempel på arbetsmoment där det finns risk för stänk i ögonen. Lämpliga ögonskydd kan vara svåra att finna när det gäller sprutmålning eftersom ögonskyddet snabbt sätts igen av färgdimma och sikten försämrats.

Antistatbehandling av siktrutan och avdragbara folieskikt hjälper i viss mån mot detta. En bra ventilation i sprututrymmet bidrar också till att hålla siktrutan ren. Vid val av ögonskydd är det viktigt att välja material som tål den rengöring som krävs. Glöm inte att vissa plastmaterial kan förstöras av organiska lösningsmedel.

Skyddskläder

Vid sprutmålning rekommenderas skyddskläder som overall, skyddshuva, lösärmar samt handskar. Overallen kan vara av engångstyp.

Skyddshandskar

Vid arbete med sprutmålning finns risk för isocyanatexponering vid två olika moment, dels tillblandning av färg och dels vid sprutmålningen. Vid tillblandning av färg är det minimal risk för exponering via luften, medan det däremot finns risk för hudexponering efter direktkontakt mellan oskyddad hud och isocyanatprodukt eller yta/verktyg som är förorenad med isocyanat.

Användning av engångshandskar, av t ex nitril, ger bra skydd under förutsättning att handskarna inte används för lång tid och att bra rutiner för att ta av och på handskarna används.

Hudvård

Hudkontakt med färg bör undvikas, men om det inte går bör man tvätta av färg från huden så snabbt som möjligt. Varmt och kallt vatten, hudrengöringsmedel, tvål och engångshanddukar rekommenderas.

Använd inte organiska lösningsmedel, som t.ex. thinner eller lacknafta, för hudrengöring!

Om huden smörjs in med skyddssalva eller fett före arbetet underlättas rengöringen efter utfört arbete.

Skyddsskor

Arbetsgivaren ska riskbedöma arbetsplatsen och om det därmed finns behov av skyddsskor. Normalt ska skyddsskor användas vid risk för klämskador och vid risk för att tappa tunga föremål.

Risker för brand och explosion

På lackeringsverkstäder föreligger en förhöjd risk för brand och explosion. Detta gör att det krävs särskilda utrymmen där lackeringen ska utföras.

Särskilda utrymmen

All lackering ska utföras i en lackbox eller vid mindre föremål, i dragskåp.

En lackbox är ett slutet rum. Väggar, tak och golv ska vara utförda i icke brandfarligt material. Lackeraren eller roboten befinner sig i lackboxen under arbetet.

Vid arbete i lackbox ska utrymmet vara tillräckligt stort så att lackeringsarbetet kan ske på säkerhets- och hälsomässigt sunda villkor. Det ska vara minst 1 meter mellan föremålet och boxens tak och väggar. Ventilationsanläggningen ska vara försedd med alarm vid nedsatt funktion eller driftstopp. Personen i lackboxen ska samtidigt under en eventuell nödsituation kunna komma i kontakt med omvärlden.

Ett dragskåp (sprutbox, färgblandningsskåp, rengörings-skåp) har öppen framsida. Väggar, tak och golv ska vara utförda i icke brandunderstödjande material och försedd med mekanisk frånluft. Lackeraren eller roboten befinner sig utanför skåpet.

Dragskåp och lackbox ska om möjligt ha släta väggar och vara enkla att rengöra.

Om torkning sker i separat torkrum ska även dessa väggar, tak och golv vara utförda i icke brandunderstödjande material.

Det ställs särskilda krav på lackboxar, torkrum och dragskåp avseende ventilation, exempelvis ska klassad utrustning finnas vid explosionsfara. Dessa ska vara utförda i enlighet med bestämmelserna i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om arbete i explosionsfarlig miljö samt Elsäkerhetsverkets föreskrifter om elektriska material och elektriska säkerhetssystem som ska användas i explosionsfarlig atmosfär. Se av.se och elsakerhetsverket.se.

Brand och explosionsfarlig miljö

Arbete i brand och explosionsfarlig miljö kräver att skriftlig riskbedömning och klassningsplan upprättats. Mer om detta finns att läsa i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om arbete i explosionsfarlig miljö samt på Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskaps (MSB) föreskrift om brandfarlig vara. Se av.se och msb.se.

Vid explosionsrisk ska även ett explosionsskydds-dokument upprättats. Dokumentet ska innehålla riskbedömning samt handlingsplan för hur man ser till att det inte kan uppstå en explosion.

Tänk på att dammet på pulverlackeringar klassas som explosionsfarligt damm.

Arbetsställningar och tunga lyft

Besvär eller skador i muskler och leder är en av de vanligaste orsakerna till att människor är borta från arbetet. Ett stort arbetsmiljöproblem idag är ryggbesvär till följd av alltför tunga, långvariga och/eller ensidiga belastningar.

För att komma åt dessa problem krävs insatser inom flera olika områden. I första hand gäller det att minska graden av upprepning och begränsa den tid som arbetstagaren utför ett visst arbetsmoment. Fysiska eller tekniska åtgärder räcker inte alltid, om arbetet inte helt mekaniseras, utan någon form av ändring av den anställdes arbete är oftast nödvändig.

Arbetsrotation

Arbetsrotation innebär att man i princip byter mellan skilda arbetsuppgifter med likartat innehåll. Om man inför arbetsrotation är det viktigt att den verkligen medför variation av belastningen.

Arbetsutvidgning

Arbetsutvidgning innebär att flera olika arbetsuppgifter förs samman till en och samma arbetstagare, där ordinarie arbete kompletteras med andra arbetsuppgifter som t ex underhåll och rengöring, vilket skulle innebära att arbetstagaren utför en större del av ett produktionsflöde än tidigare.

Det kan även innebära att arbetstagaren har fler arbetsuppgifter med olika skicklighets- och kvalifikationskrav, t ex viss planering av arbetets uppläggning, kontroll av arbetsresultat eller kundkontakter.

Arbetspassens fördelning över dagen bör ses över. De enskilda arbetspassen ska helst vara korta, utspridda över arbetsskiftet och varvade med annat arbete, korta raster och pauser.

Ett bra sätt att organisera sitt arbete på är att kunna

- växla mellan olika arbetsuppgifter
- växla mellan att utföra arbetsuppgiften sittande och stående
- ta kortare pauser för återhämtning då man själv känner att det behövs
- välja eller anpassa arbetstempo
- utan besvär hantera hjälpmedel, som lyftar av olika slag
- få hjälp av annan person vid behov, t ex vid tunga lyft
- vara med och påverka inköp av utrustning och införande av nya arbetsmetoder utifrån egna erfarenheter.

Personalutrymmen

De regler som gäller för arbetslokaler och personalutrymmen är reglerade i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om arbetsplatsens utformning.

Föreskrifterna utvecklar och förtydligar innehållet i de grundläggande bestämmelserna i arbetsmiljölagen om utrymmen och anordningar för bland annat personlig hygien och ombyte, d.v.s.:

- Arbetstagare ska ha tillgång till utrymme för omklädning samt förvaring av privata kläder.
- På arbetsställe ska finnas tvättplats med varmt och kallt vatten. Dusch och ombytesmöjligheter krävs på arbetsställen där arbetet är smutsande och svett drivande.
- Toaletter ska finnas i tillräckligt antal på arbetsstället. Det finns inget krav på skilda toaletter för män och kvinnor.
- Arbetstagare, som förvarar personliga värdesaker på arbetsstället, ska ha tillgång till utrymme som har eller kan förses med lås.

- Arbetstagare ska under matraster eller måltidsuppehåll kunna äta under tillfredsställande förhållanden. I nära anslutning till matrummet ska det finnas tillgång till uppvärmningsanordning, kylskåp, förvaringsutrymmen, uppsamlingskärl för avfall, tillgång till varmt och kallt vatten och möjlighet att diska.

Yttrande över planerade arbetslokaler eller personalrummen

Enligt arbetsmiljölagen ska skyddsombud, skyddskommitté eller berörd arbetstagarorganisation ges tillfälle att yttra sig över planerade arbetslokaler eller personalrum/personalutrymmen innan byggarbetet påbörjas.

Ensamarbete och risker

Ensamarbete kan innebära särskilda risker. Den anställde måste få tillräckligt med utbildning och information för att kunna arbeta ensam. Ensamarbete måste ändå accepteras på lackföretag.

En god tumregel för ensamarbete är att arbetsgivaren vidtar åtgärder så att den som utför arbete ensam inte löper större risk för skada än om flera gemensamt utför samma arbete.

Viktigt att tänka på:

- Det är större risk för olycksfall om ensamarbete utförs nattetid, jämfört med ensamarbete under dagtid.
- Minderårig (personer under 18 år) får inte arbeta ensam, om arbetet innebär påtaglig risk för kroppsskada eller stark psykisk påfrestning.
- Vid ensamarbete är mobiltelefonen ett bra hjälpmedel. Närmaste chef kan lätt komma i kontakt med den arbetstagare som utför ensamarbete och med jämna mellanrum kontrollera att allt är i sin ordning. Arbetstagaren i sin tur kan komma i kontakt med närmaste chef i händelse av tillbud eller olycka.

Minderåriga

En person som inte fyllt 18 år är minderårig. Minderåriga saknar djupare erfarenhet från arbetslivet och har därför inte samma möjlighet som vuxna människor att göra bedömningar av risker och konsekvenser av olika handlingar.

För att en minderårig ska kunna arbeta säkert måste han eller hon få all den kunskap som behövs. Arbetsgivaren

har ett särskilt ansvar att anpassa informationen till ålder och mognad. De elever som går fordonstekniskt program och som gör yrkespraktik på företag är oftast minderåriga.

Minderårig får inte arbeta ensam om arbetet innebär påtaglig risk för kroppsskada eller en stark psykisk påfrestning. Minderårig får ej heller arbeta natttid.

Första hjälpen och krisstöd

Första hjälpen och krisstöd kan behövas när en person skadas eller blir akut sjuk. Det krävs därför att det finns en beredskap för detta på arbetsplatsen.

Det första arbetsgivaren bör göra är att se över vilka risker som finns i verksamheten och bilda en beredskapsgrupp. Därefter bör en beredskapsplan upprättas. Av planen ska det framgå hur arbetsuppgifter fördelas, t ex vem som kan ge första hjälpen, vem som kontaktar anhöriga och tillkallar ambulans, vem som ser till att krisstöd ordnas, o.s.v.

Alla arbetstagare bör skriftligt ange vilka de närmast anhöriga är och var arbetsgivaren kan nå dem.

Företagshälsovården kan hjälpa till med utbildning i första hjälpen och anpassa den efter företagets behov.

Tänk på att det bör finnas anslag med uppgifter om:

- Var utrustning för första hjälpen finns (första hjälpen-tavla, ögondusch med mera)
- Vem som är utbildad för och kan ge första hjälpen
- Larmnummer
- Adress till arbetsstället för att kunna vägleda ambulans.

Introduktion av nyanställda

Det är viktigt att den nyanställde känner sig välkommen på sin nya arbetsplats. Ett varmt mottagande medför ofta en bestående positiv inställning till arbetsuppgifterna och till omgivningen.

Företaget bör på lämpligt sätt introducera den nyanställde på sin arbetsplats. Introduktionen handlar om att företaget på ett aktivt sätt gör den nyanställde bekant med sin nya omgivning genom att informera om företaget, skrivna och oskrivna interna regler, presentera viktiga kontaktpersoner och de närmaste arbetskamraterna.

Många företag tillämpar ett system med en fadder/handledare för den nyanställde. Faddern/handledaren tar hand om den nyanställde och visar tillräta. När en ny arbetstagare introduceras i lackföretaget är det viktigt att han eller hon bland annat får information om:

- Företaget, personalen och vilka arbetsuppgifter som ska utföras.
- Vem som ska vara fadder/handledare under introduktionen.
- Vilka informationsrutiner råder på företaget.
- Företagets arbetsmiljöpolicy och arbetsmiljöarbete, vem som är ansvarig för vad, vem som är skyddsombud och vilka rutiner/regler som gäller för företaget.
- Vilka risker som arbetet medför.
- När ett uppföljnings-/avstämningssamtal ska hållas, så att faddern/handledaren och den nye arbetstagaren kan ”bocka av” att introduktionen innehållit ovanstående punkter.

Samordningsansvar

När två eller flera företag utför arbete vid gemensamt arbetsställe ska ett av dessa företag, vanligtvis det företag som råder över arbetsstället, ansvara för samordningen av skydds- och arbetsmiljöfrågorna.

Syftet med denna samordning är att minimera att dessa frågor ”faller mellan stolarna” och därmed skapar onödiga olycksfallsrisker. Observera att den som utses till samordningsansvarig inte tar över arbetsgivaransvaret för de andra företagen.

Detta ansvar ligger fortsatt kvar på respektive arbetsgivare.

Som samordningsansvarig ska man:

- Informera de andra företagens personal om lokala ordnings- och säkerhetsföreskrifter samt vem som är samordningsansvarig på det gemensamma arbetsstället. Ett väl synligt anslag med vem som är samordningsansvarig ska därför sättas upp.
- Informera personal i de andra företagen om rutinerna vid eventuella utrymningslarm, om utrymningsvägar, var återsamlingsplatsen finns.
- Informera personal i de andra företagen om var första hjälpen-utrustning finns och vem/vilka som har genomgått första hjälpen-utbildning.
- Se till att personal i de andra företagen får de instruktioner de behöver för att kunna arbeta på ett säkert sätt med den utrustning, de verktyg, de maskiner med mera som hanteras på det gemensamma arbetsstället.
- Genomföra regelbunden tillsyn för att förvissa sig om att de andra företagens personal har goda förutsättningar att kunna arbeta utan risk för ohälsa eller olycksfall.

Exempel på olika situationer där samordningsansvar ska tydliggöras:

- På arbetsställen med (om inte du-form ska användas) egen anställd personal och där annan arbetsgivare bedriver liknande verksamhet (bilreparationer i gemensamma eller angränsande utrymmen, gemensamma lager eller uppställningsplatser).
- På arbetsställen där tillfälliga eller långvariga entreprenörer anlitas för verksamheten, som t ex elektriker, ventilationsarbeten eller lokalvård.

Notera att på gemensamt arbetsställe ska den samordningsansvarige ha rutiner för att kontrollera att de som framför truckar har tillstånd till detta från sina respektive arbetsgivare.

Rutiner måste finnas avseende skriftliga tillstånd från arbetsgivare till sina arbetstagare att hantera truck/-ar vid gemensamt arbetsställe. Upprättande av dessa rutiner ansvarar den samordningsansvarige för.

Lagstadgad läkarundersökning vid arbete med härdplastprodukt

1. PUR/isocyanater, cyanoakrylater,
organisk syraanhydrid
Tjänstbarhetsintyg krävs!

Ja Nej

Anm

Se Arbetsmiljöverkets föreskrifter om
Medicinska kontroller i arbetslivet (www.av.se)

2. Epoxi, akrylater, amino-/fenolplaster

Ja Nej

Se bilaga i "Medicinska kontroller i arbetslivet"
(Frågeformulär angående allergibesvär..)

3. Anamnes (luftvägssjukdom,
hudsjukdom, allergi/överkänslighet)

VC .....

Spirometri (lungfunktionstest) FEV1,0% .....

PEF .....

Tjänstbarhetsintyg för arbete med PUR/isocyanater, cyanoakrylater, organisk syraanhydrid

Namn: _____

Personnummer: _____

Arbetsgivare: _____

Datum för utförd undersökning: _____

Härmed intygas att ovanstående person har genomgått undersökning enligt
Arbetsmiljöverkets föreskrifter om medicinska kontroller i arbetslivet, varvid
nedanstående tjänstbarhetsbedömning har gjorts.

Den undersökte är tjänstbar

Den undersökte är inte tjänstbar

Den undersökte är tjänstbar med följande förbehåll:

_____

Nästa undersökning (periodisk läkarundersökning), inklusive spirometri, ska
göras senast: År _____ Månad _____ Dag _____

Senaste spirometri: År _____ Månad _____ Mottagning _____

_____
Läkare (särskilda kompetenskrav krävs, se "Medicinska kontroller i arbetslivet")

_____
Läkarmottagning/företagshälsövård

_____
Adress och telefonnummer

Tillbudsblankett

Anmälan avser:	Tillbudet inträffade:
Företag:	På/vid/i: .....
Avdelning:	.....
Namn:	Tid: .....dagen den .... / ..... 20.... kl .....

1. Vid vilket arbetsmoment inträffade tillbudet?
.....
2. Vad hände?
.....
.....
3. Vad orsakade tillbudet/skadan?
.....
4. Vilken personskada eller allvarlig olycka kunde ha inträffat?
.....
5. Hur kan man undvika att tillbudet upprepas?
.....
6. Vilka åtgärder kommer att vidtas?
.....
.....
.....
.....
.....

Fortsättning på baksidan!

Tagit del av tillbudet: Arbetsledning   Skyddsombud   Skyddskommitté

.....	.....
Datum	Chef/arbetsledare

.....	.....
Datum	Skyddsombud

.....	.....
Datum	Skyddskommitté

Fortsättning från föregående sida

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

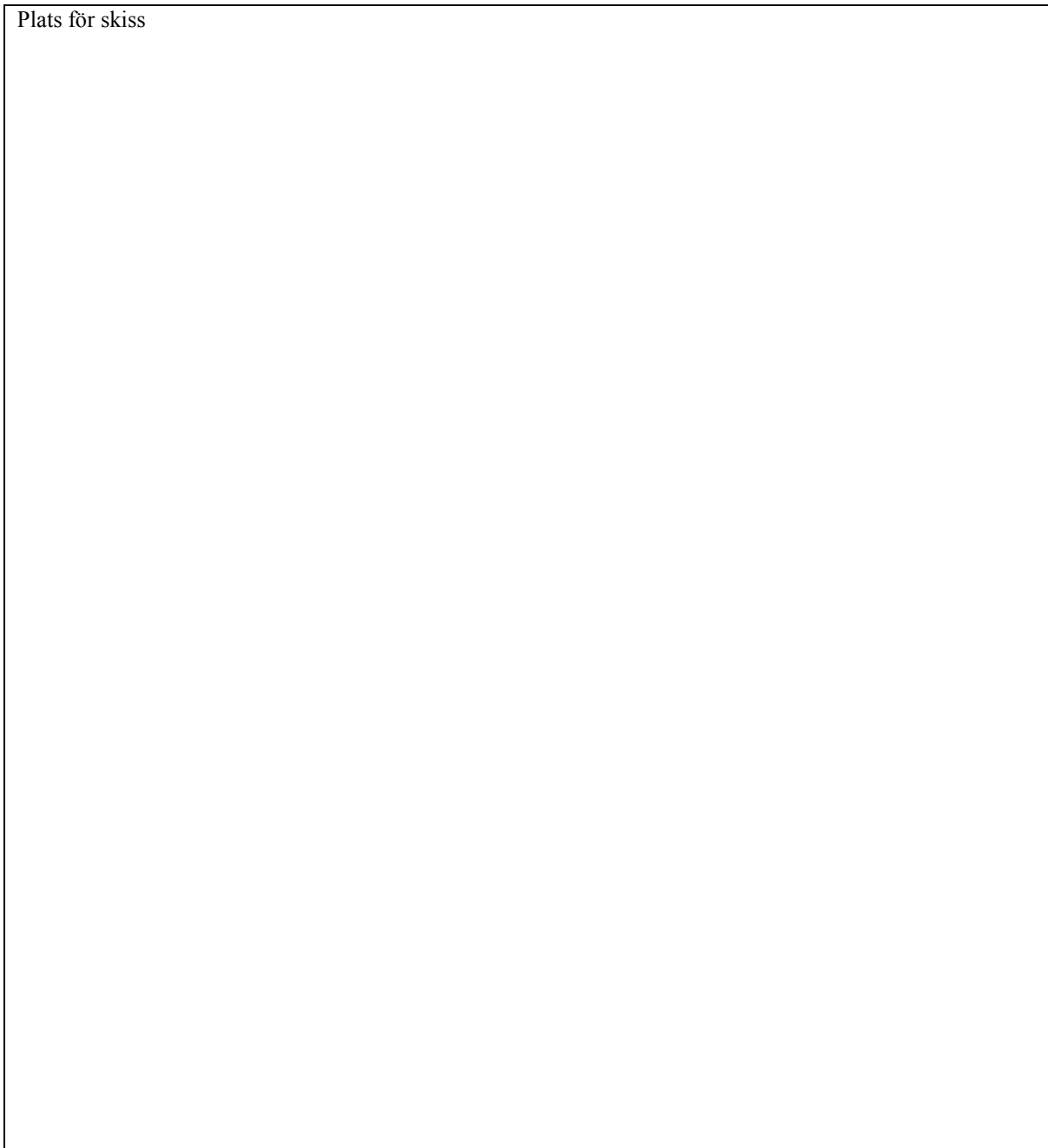
.....

.....

.....

.....

Plats för skiss

Arbetsinstruktioner/skyddsföreskrifter **Härdplaster** **Kall hantering**

Härdplaster (lackering, limning, skumning, spackling)	
Förekomst	Isocyanater, epoxi, akrylater, styren i olika typer av lack, lim, skum och spackel.
Risker	 <p>Produkterna kan vara skadliga vid inandning av ångor eller dimma bildad vid sprutmålning. Hudkontakt kan framkalla eksem och eventuellt även bidra till överkänslighet i luftvägarna.</p>
Arbetsregler	<p>Sörj för god ventilation när produkten hanteras. Använd blandningsrum, blandningsskåp eller punktutsug. Sprutmålning ska normalt ske i särskilt utrymme. Arbete som medför sprutning ute i lokal där flera vistas kan ske om det förläggs tidsmässigt/förskjutet (efter normal arbetstid). Vid slipning i härdplaster använd maskiner med punktutsug.</p>
Läs alltid informationen på säkerhetsdatabladet!	
Personlig skyddsutrustning	 <p>Om ovan nämnda åtgärder är otillräckliga, använd andnings- skydd. För arbeten där sprutmålning sker krävs vanligen tryckluftsmatad andningsskydd. För övriga arbeten, utan särskild ventilation, där sprutmålning inte pågår ger s.k. kombifilter med partikel- och kolfilter tillräckligt skydd. Använd engångshandskar (nitrilgummi), där kontakt med produkten inte kan undvikas.</p>
Hygien	<p>Undvik att äta, röka eller snusa i samband med arbete som medför kontakt med härdplast. Damm, som innehåller härdad PUR kan sönderdelas och återbilda fria isocyanater om det kommer i kontakt med t ex cigaretterglöd. Ofrivillig hudkontakt med PUR tvättas omedelbart bort med lämplig rengöring. Tryckluftsblåsning får ej förekomma!</p>
Särskilda regler & föreskrifter	<p>För isocyanatarbete finns särskilda regler beträffande medicinsk kontroll (tjänstbarhetsintyg), utbildning, skyltning m m. Den medicinska undersökningen ska ske före första anställning och sedan vartannat år. Utbildning krävs för att leda eller aktivt sysselsättas i ett arbete som kan innebära exponering för härdplaster/isocyanater.</p> <p>AFS 2005:06 - Medicinska kontroller AFS 2014:43 - Kemiska arbetsmiljörisker AFS 2001:03 - Användning av personlig skyddsutrustning AFS 2008:13 - Skyltar och signaler AFS 2015:07 - Hygieniska gränsvärden</p>

Arbetsinstruktioner/skyddsföreskrifter **Härdplaster** **Heta arbeten**

Härdplaster - varm hantering, heta arbeten (svetsning, kapslipning, induktionssvetsning, induktionsvärmning)	
Förekomst	Isocyanater kan återbildas om lack, lim eller skum innehållande polyurethan (PUR) upphettas med varmluftspistol, vid svetsning eller kapslipning. Temperaturen måste normalt överstiga 150° C innan bundna isocyanater kan frigöras.
Risker	 Inandning av rök och ångor av isocyanater kan ge lungskador och överkänslighet i form av astmaliknande symptom. Tidiga symptom är rinnsnuva, nästäppa eller irritation i andningsorganen.
Arbetsregler	Sörj för god ventilation när produkten hanteras. Använd punktventilation för att undvika spridning av rök. Punktutsug (rökätare) ger normalt ett gott skydd om det placeras rätt. Verktyg som alstrar gnistor och damm ska vara försedda med integrerat utsug (högvacuum). Värmepistol bör ha temperaturreglering så att onödigt hög värme ej alstras. Rengör ytor som ska svetsas noggrant och frilägg plåt från lack, underredsmassa etc där så är möjligt.
Läs alltid informationen på säkerhetsdatabladet!	
Personlig skyddsutrustning 	Om ovan nämnda åtgärder är otillräckliga, använd andningskydd, företrädesvis tryckluftsmatat andningskydd. För övriga arbeten, utan särskild ventilation, där sprutmålning inte pågår, ger s.k. kombifilter med partikel- och kolfilter tillräckligt skydd.
Hygien	Undvik att äta, röka eller snusa i samband med arbete som medför kontakt med härdplast. Damm, som innehåller härdad PUR kan sönderdelas och återbilda isocyanater om det kommer i kontakt med t ex cigaretterglöd. Ofrivillig hudkontakt med PUR tvättas omedelbart bort med lämplig rengöring. Tryckluftsblåsning får ej förekomma!
Särskilda regler & föreskrifter	För isocyanatarbete finns särskilda regler beträffande medicinsk kontroll (tjänstbarhetsintyg), utbildning, skyltning m m. Den medicinska undersökningen ska ske före första anställning och sedan vartannat år. Utbildning krävs för att leda eller aktivt sysselsättas i ett arbete som kan innebära exponering för härdplaster/isocyanater. AFS 2005:06 - Medicinska kontroller AFS 2014:43 - Kemiska arbetsmiljörisker AFS 2001:03 - Användning av personlig skyddsutrustning AFS 2008:13 - Skyltar och signaler AFS 2015:07 - Hygieniska gränsvärden AFS 1992:09 - Smältsvetsning och termisk skärning

Guide för lackföretagets arbetsmiljöarbete är framtagen i samarbete mellan Motorbranschens Arbetsgivareförbund och Svenska Målareförbundet

Motorbranschens Arbetsgivareförbund

Box 5384

102 49 STOCKHOLM

tel 08-762 71 00

maf@transportforetagen.se

transportforetagen.se/maf

Svenska Målareförbundet

Box 1113

111 81 STOCKHOLM

tel 08-587 274 00

post@malareforbundet.se

malareforbundet.se